

Bartholomæus Herman von Løvenskiold

Bartholomæus Herman von Løvenskiolds var en særegen personlighet. Han var sønn av Herman Leopoldus Løvenskiold (på Fossum). Sistnevnte ble, sammen med sine barn, adlet under navnet Løvenskiold i 1539.

Bartholomæus Herman von Løvenskiolds ga for mer 200 år siden ut en beskrivelse over Bratsberg Amt. Førsteutgaven kom på BOKTRYKKER BERGS FORLAG, CHRISTIANIA 1784. Denne boka er gitt en mer moderne språkdrakt og form – Boken heter *Beskrivelse over Bratsberg Amt* og er oversatt og bearbeidet av Kristian Bogen og utgitt av Forlaget Grenland AS i 1998.

I forordet til boken finner vi bl.a. følgende:

“Til tross for sine mangler, ufullkommenhet og til dels stilistiske hjelpeløshet er boken en unik beskrivelse av datidens «Telemark» både når det gjelder topografi, næringsliv, folk og skikker og er således et viktig historisk dokument. Fremfor noe annet preges hele verket av Løvenskiolds sterke entusiasme for oppgaven. Hans beundring og aktelse for både bygd og by preger hans fortelling, og når han beskriver naturen og livet på «landsbygden», får språket hans sterkt lyriske undertoner. Selv ber han oss lesere flere ganger (og til dels med god grunn) om tilgivelse for sin «manglende veltalenhet» og at vi må underkaste hans beskrivelse «milde bedømmelsen». Og når sant skal sies, så var Løvenskiold ikke alltid helt etterrettelig. Noe skyldes nok hans til dels uinteresserte og unøyaktige kilder, mens noe skyldes nok også hans egen mangel på presisjon. Dette tilgir vi ham imidlertid mer enn gjerne 200 år senere i vår kontrollerbare, PC-styrte virkelighet.

Hvem var han så, denne Bartholomæus Herman von Løvenskiold? Han må ha vært en fantastisk personlighet med et utrolig ømt hjerte for land og folk; en idealist av de sjeldne, levende opptatt av sine omgivelser. Man blir rett og slett glad i mennesket Løvenskiold på flere hundre års avstand. I all beskjedenhet er det faktisk slik at man føler en viss stolthet over å kunne sette Borgestad som opphav også for dette forordet. Han var født i 1729 som sønn av eieren til Fossum og Bolvik jernverker, kanselliråd Herman Løvenskiold og hustru Margrethe Deiehman. Han giftet seg i 1751 med sitt søskenbarn Edel Margrethe Raseh fra Kristiania. Fra samme år og frem til sin død i 1788 hadde han tittel av kanselliråd. Til Borgestad gård flyttet familien i 1731 fra Bjørntvedt i Porsgrunn. I 1760 kjøpte han fra farens dødsbo Borgestad gård for 4000 riksdaler, og gården ble i hele hans tid drevet på en eksemplarisk måte. Bygninger ble utbedret og jorda utnyttet.”

Om eieren av Bolvik skriver Knut Olborg bl.a.

følgende i sin bok *Bolvik Jerneverk*:

“Under Bartholomeus Herman von Løvenskiolds ledelse forbedret verket egen administrasjon og regnskapsførsel. Hovedbøkene for 1775 og 1776-1779 viser hvordan veksten ved verket utløste behov for et mer detaljert bokholderi. Økonomisk styring krevde oversikt og kontrollmuligheter. I hovedbøkene registrerte skriveren pengeflyt mellom verk og aktører, vareuttak, utredning av skatter og avgifter og pengeoverføringer fra en aktør til en annen. Hovedboken fungerte som reskontro, hvor en detaljert tekst ga samme informasjon som dagens bilagsmappe. Bolvik skaffet seg et verktøy som kunne styre et mangfoldig leveringsapparat med mange typer aktører og ansvarsforhold.

Løvenskiold var kjent som en byggeglad herre. Det manglet ikke på investeringsiver. I tillegg kjente han forholdene i bygdesamfunnet gjennom sin interesse for sosiale og økonomiske spørsmål. Det var mange forhold som ga indikasjoner om nye muligheter til vekst i næringen. Skulle kanselliråden oppnå forventet produksjonsøkning ved jernverket, måtte trekullforsyningen forbedres radikalt. Kullebruket utgjorde en flaskehals som i tiår etter tiår hadde vært næringens bremskloss. Vi vet ikke om det ved andre verk var etablert driftsformer som kanselli råden kunne kopiere, eller om signaler til nye samarbeidsformer kom fra verkets eget nærmiljø. Kanskje var interessen for sysselsetting i nye økonomiske nisjer allerede til stede hos bygdeproletariatet. Mye taler også for at han hadde god kontakt med de store skogeierne i nabolaget og var klar over deres orientering mot profitt og kapitaloppbygging. Den foretaksomme bonden kunne fylle rollen som entreprenør og administrator. Kullebruket lot seg også lett tilpasse som en del av bondens mange levebrød. Kanselliråden beskriver selv bøndenes effektive mangesysleri «gjennom selv at tømre sine Huse, skoe sine Heste og brænde sine Kullmiler». ”

Det som her er skrevet viser noe av den personlige spennvidden mannen, Bartholomæus Herman von Løvenskiold, hadde.

Driften ved jernverket gikk på sparebluss

helt frem til Bartholomeus Herman von Løvenskiold overtok i 1761.

Eierne hadde helt fra starten av flere ben å stå på. Sagbruksvirksomheten ble høyt prioritert, men de var også involvert i handel og skipsfart. Med Bartholomeus inntrådte en ny epoke for driften ved jernverket. Mens hans forgjengere på det meste hadde en årsproduksjon på 1000 skippund rujern, kunne verket i 1780 årene skilte med det firedobbelte. Bartholomeus beskriver selv de dårlige forholdene ved verket da han overtok og hvilke investeringer han fikk iverksatt. Samtidig sørget han for at sirkumferensen ble utvidet med store områder i Drangedal. Et originalkart over masovnanlegget viser hvilke installasjoner som fantes ved eierskiftet i 1777, og bekrefter langt på vei kansellirådens fargerike beskrivelse. De gode tidene

for næringslivet kom også jernverkene til del. Driften ved Bolvik er inngående beskrevet i Hausmanns reisebeskrivelser.⁴⁵ Forholdene etter 1807 forverret seg dramatisk, noe som førte til at verket gikk konkurs i 1839. Bolvik ble overtatt av konsul Jørgen Flood, som sammen med sønnene drev verket frem til det ble nedlagt i 1865. Atte år senere ble Bolvik med tilhørende herligheter solgt til engelskmannen Fredrik Croft. Han utviklet trelasthandelen, og ble en av regionens pionerer i ishandelen med utlandet. I 1897 kjøpte skipsreder Tellefassen og hans kone Gina Heffermel Bolvikgodset, som fortsatt er i familiens eie. I dag er det skogsdriften som er hovednæring på bruket.